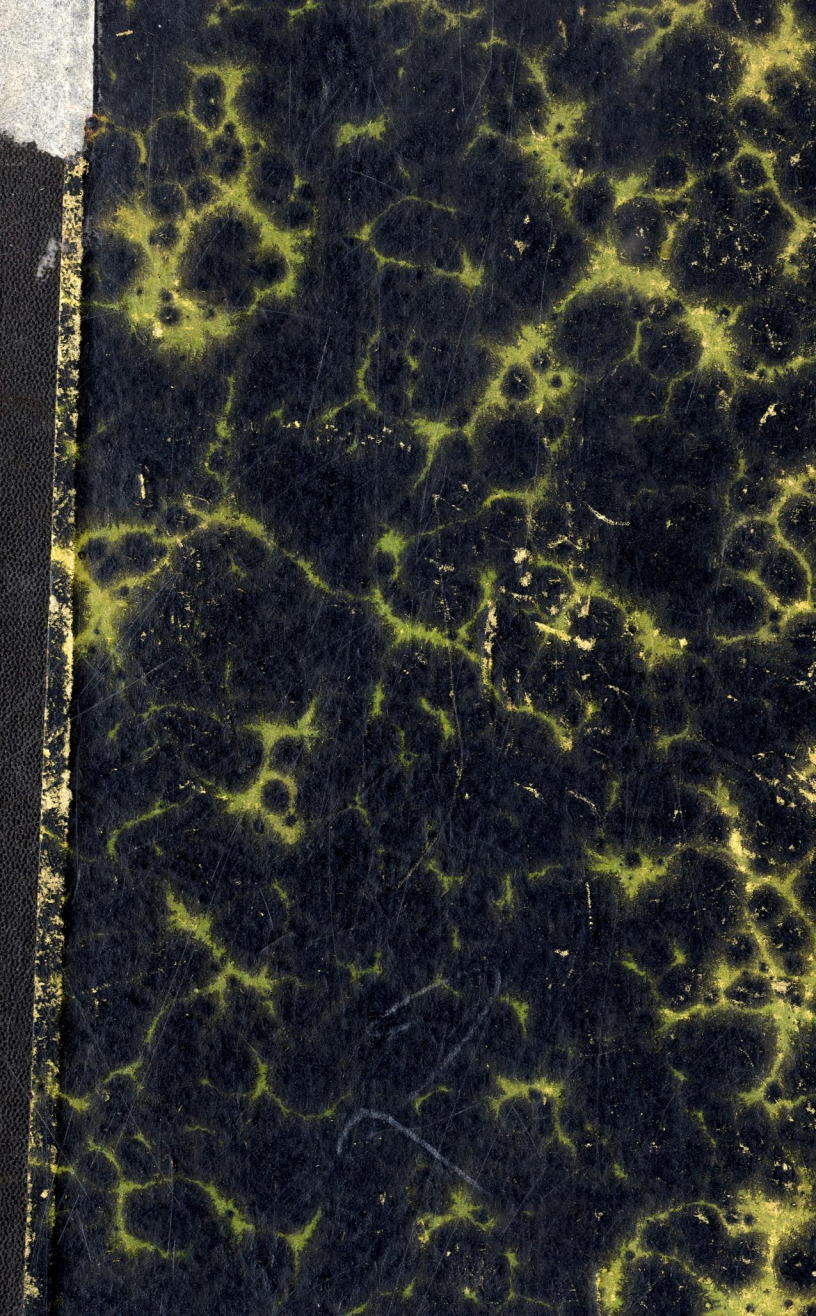

ЛННБ України ім.В.Стефаника

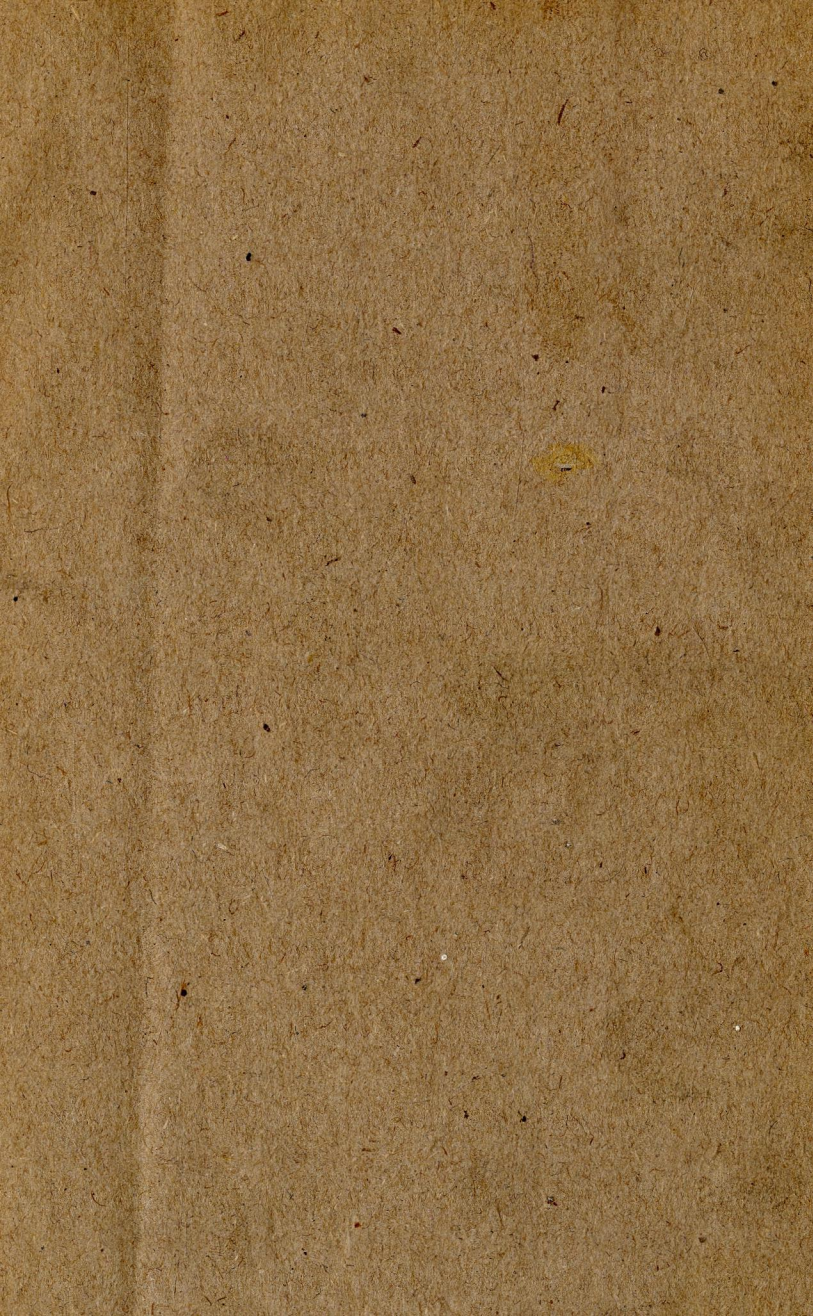

00595303 (P)

Бібліотека
ТОВАРИСТВА „ПРОСВІТА“

Число 608

Знак

Богдан Лепкий.

ІІ 61

З ГЛУБИН ДУШІ

27.208.

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

Львів

Накладом Михайла Петрицкого
1905.

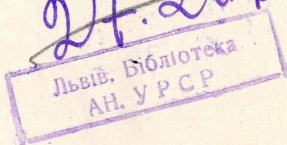

Forrest Neuberg

608/a

З глибин душі

ВИБІР ПОЕЗИЙ

Богдана Лепкого.

Львів.
НАКЛАДОМ МИХАЙЛА ПЕТРИЦЬКОГО

„Друкарня Удільова“, Львів, Копершика ч. 20.

1905.

2

Ш5(2-4u)5-65я44

Домисати

Львівська	жовна
наукова	ека
№	3429

06
10

З глубин душі.

Колисав мою колиску
Вітер ріднього Поділя,
І зливав на сонні вії
Степового запах зілля.

Колисав мою колиску
Звук підгірської тримбіти,
Що від ньої зорі меркнуть
І росою плачуть квіти.

Колисав мою колиску
Голос недалеких дзвонів;
І веселий сьпів весільний,
І сумний плач похоронів.

Колисав мою колиску
Крик неволеного люду,
І — так в серце вколисав ся,
Що до смерти не забуду.

О, Пісне!

О пісне народня! Одна ти мене,
Лиш одна ти мене не кидаєш
І куди тільки доля мене не жене,
Ти за мною, як пташка літаєш.

В далекому країю, в чужій стороні,
В час безмовного, сірого суму
Про степи і могили співаєш мені,
Як український степ довгу думу.

Ти говориш: Минули козацькі часи,
Не минулась козацькая слава.
Тож кріпись, не хилий до землі голови,
Твоя радість — се народня справа.

То лучаєть ся знов, що зневіра їдка,
Жаль до ріднього, свого народу,
На хвилину до серця вкрадєсь, як змія
Між цвітучі грядки огороду.

Ти як ангел до мене в ту хвилю ідєш,
Як той ангел наставник-хранитель,
І як вітку оливну, так звуки несєш,
Щоби ними мир тихий творити.

О пісне моя! Що найкрасшого є
В душі — мисли наро́ду мого
В твоїх звуках, як в арфі безсмертній жиє
Воскресення чекаючи свого.

Чекаючи хвилі, як з людських грудий
Понесеш ся велика, свободна.
На житє і на смерть попроведиш людей
У житю і у смерті — все гідна.

*

*

*

О пісне наро́дня! Одна ти мене,
Лиш одна ти мене не кидаєш.
І куди тільки доля мене не жене
Ти за мною, як пташка літаєш.

ЧАР ПІСНІ.

Я видів ї... В срібlistих рос короні,
В ніч місячну ішла по трав пахучих фали.
Проміння місячне клало́сь на білім лоні,
І маків квіт горів в єї долоні,
Предивним блеском очи в ньої сяли.

Я видів ї... В жарке полудне днини
Ішла по стернях острих, понад поле.
Пшеницю мати жне, вна сторожить дитини,
Втішає серце, що в утомі гине
І веселить надією в недоли.

Я видів ї... Йде буря понад гаєм,
Реве — лютує вихор, грім грюхоче,
Столітні дуби рве, з корінням вивертає,
А вна спокійно так по блискавках ступає,
Мов в бурі тій сьвіт обновити хоче.

Я видів ї... Втішало́сь моє око
Гармоньєю красок, мельодиею мови,
І дух за ньою гнав високо та високо,
Де не доходить слух, не долітає око,
Де з людських рук падуть житя окупи.

Я видів ї... Та лиш хотів збагнути
Єї ества предивні, любі чари,
По людськи забажав побачити, почути,
По людськи до грудий, до серця пригорнути —
Втікала мов той сон, мов привид крилась в хмари.

.

Молоді пісні,
Молодечий жар
Я несу Тобі,
Як сердечний дар.

Я несу Тобі,
Матінко моя,
Часточку душі,
Частку свого „я“.

Батьком тих пісень
Безвідрадний сум,
Безутішний день,
Невмолимий глум.

Матірю туга,
А кумою злість
І тота жура,
Що гризе і їсть.

Що гризе і їсть
Втіху і любов —
От який то гість
До Тебе прийшов!

От який то гість
До Тебе прийшов —
Кости Твої кість,
Крови Твої кров!

Серця мого біль,
Пісни мої жаль —
Вітер рідних піль,
Плескіт рідних фаль.

Вітер рідних піль,
Степових могил,
Що хоть родить біль,
Не вбиває сил.

Не вбиває сил-
Хоть болять душа,
Не втинає крил,
Не гасить огня.

Так — нім вдарить грім,
Нім прорвесь ріка,
Нім звалить ся дім —
Стугонить земля.

Так — нім бурі рев
Понесесь на ліс,
Лист летить з дерев,
З дубів і беріз.

Лист з дерев паде
І тремтить трава.
В хмарі грім гуде —
Тож дріжить душа!

Ні! Я не лізу на котурни,
На пальцях в небо не знімаюсь,
Не роблю з свого серця урни,
Огнем бенгальським не займаюсь.

Я не дивлюсь на сьвіт з висока,
Брудною не горджу товпою,
Закутаний у плащ пророка
Не ходжу стежкою крутою.

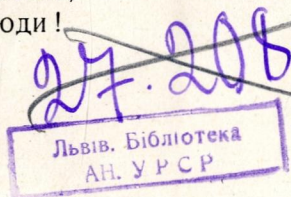
А йду у сьвіт з бажанням волі,
З любовою ясного простору,
Я чую радість, чую болі,
Я розумію душу хору.

Мояж душа, як струна тая,
Богата у всілякі тони;
На ній і коломийка грає,
І похоронні дзвонять дзвони.

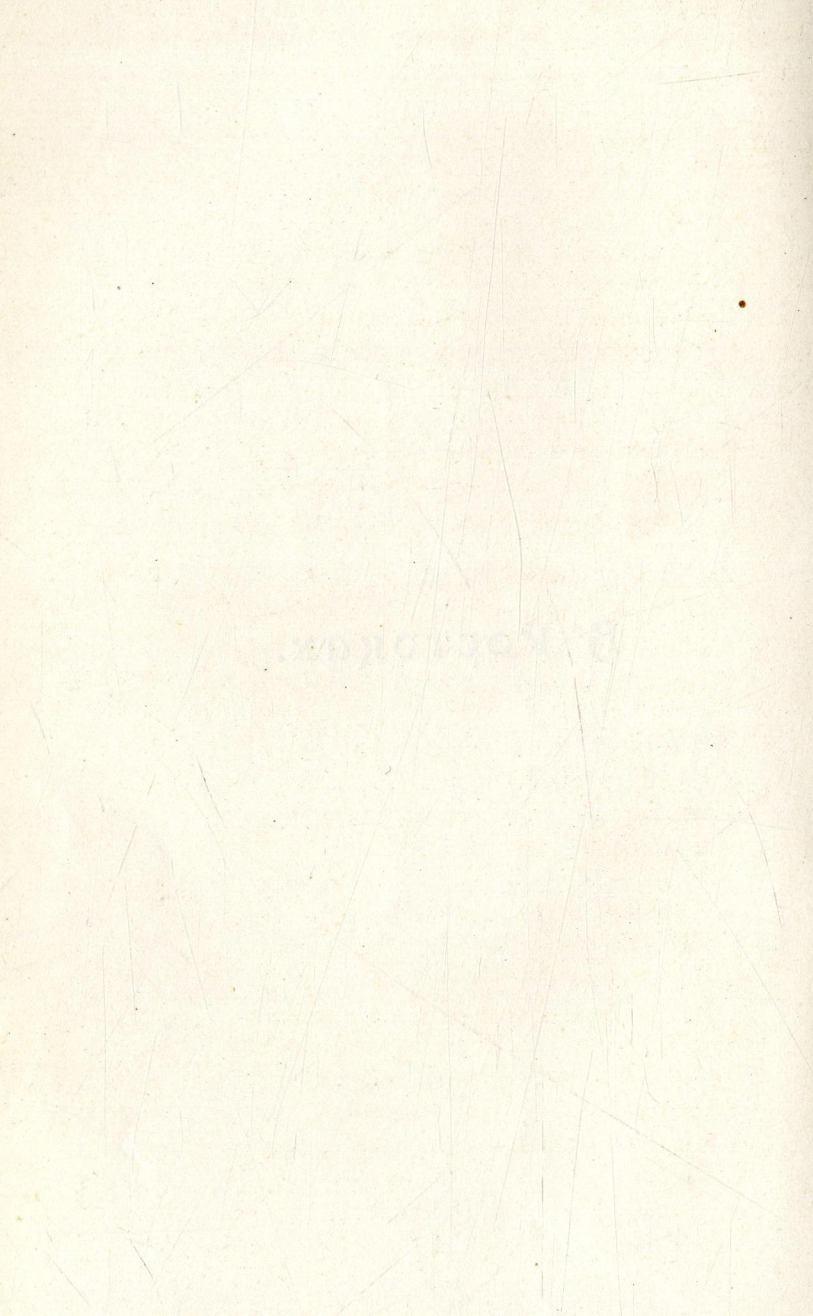
Мені байдужні всі правила,
Всі штучні строфи, ритми, рими,
Всі поетичні мотовила,
Покриті пасмами скрутними.

Я пишу те, що чую, бачу,
Що в серце, або в мозок впало,
Часом сьміюсь, часом заплачу,
Сьміху не много, сліз не мало.

Напишу — от і лекше стане.
Немов тягар скотив ся з груди —
А, як що вдасть ся непогане,
То прочитайте, добрі люди!

В Ростоках.

ПОСЬВЯТА.

Н...

Кілька днів разом ми пережили,
Кілька днів веселих та щасливих.
І незримо нам години плили
На розмовах любих, говірливих.

І шуміли нам ялиці шумно,
І тримбіти в полонинах грали;
Раз весело нам було, раз сумно,
Про весь сьвіт ми звільна забували.

І забули ми про людську долю,
Про розлучницю недобру, несумлінну,
Що людей, як ті листки по полю,
По стерни жене в пору осінню...

Розігнала й нас вона сьвітами,
І мабуть розбила раз на віки,
Бо лягли тепер помежи нами
Синії гори і срібlistі ріки.

І лишень тоті сердечні мрії,
Що колись разом ми переснили,
Через ріки й гори камянїї
Все будуть з собою нас лучили.

І лишень оттих пісень китиця
Поміж нами лишить ся на віки,
Як тота з давних казок керниця,
Що від забутя чудні скриває ліки.

Гей, чудові наші гори!
Гей, чудова сторона!
Відживає серце хоре,
Обновляється душа.

І, як ті вірли крилаті,
Так думки в гору летять.
В голові, як діти в хаті,
Вдержати ся не хотять.

Лиш женуть все висше, висше,
На верхи і на шпилі,
Де чимраз до неба близше,
Чимраз далше до землі!

Пливи, моя лодко, по фали
В вечірню, спокійну годину!
Вже зорі на небі засяли,
Вже тіни кладуть ся на скали —
Неси мене, лодко, в даль сину!

Он, видиш, як гори дрімають,
А хмари, а мраки, як думи,
Як мрії над ними літають,
І пісні до сну їм сьпівають
Високих ялиць сумні шуми.

Чомужби й мені, моя лодко,
Не вільно на хвилю заснути?
І спати спокійно — солодко...
Чомужби й мені, моя лодко,
Не вільно життя позабути?

Я знаю став оден бездонний
В глухій закутині гірській ;
Дрімливий, тихий, вічно сонний,
Заслуханий в симфонії нічній —
Я знаю став оден бездонний.

Кругом його високі скали,
Покриті мхом і ялівцем ;
Блискучі, сірі, як зі стали,
Між ними місяць йде хилцем
Купати ся в холодній фали.

І видно в північну годину,
Як по воді він тче мережку,
І як крізь фалю тिमно-синю
Сріблисто-шкlistу стежить стежку
Від хмар, крізь воздух у долину.

А тихо ту і так спокійно,
Як у душі, що збулась горя.
Лиш мрії — сні літають рійно
І з поза скал порання зоря
Встає таємно, боговійно.

Висока, сіра скиля,
Така стара, як сьвіт.
Під ньою зимна філя
Сполокує граніт.

Над ньою небо сине,
Отари білих хмар,
І місяць небом лине,
І ніч як чарів-чар.

Часом сова озветь ся,
Як грішника душа,
Та з неба відорветь ся
І полетить зьвізда.

Часом лилик стрілою
Перешибне́ воздух;
Нічною вкритий млою
Щезає, наче дух.

Часом сопілка в горах
Заплаче, заквилить,
А Черемош на зворах
Шумить, шумить, шумить...

Як ту чудово!... В яр глибокий
Падуть дзвінки, шклянні потоки,
Як хрусталеві слези гір.
Їх вічні, невгомонні тони,
Немов жалі, немов проклони
Летять каскадами в простір.

А над потоками ялиці
Зітхають віддихом живиці,
І холодом холодять груди:
І на твої безсонні вії
Стрясають сні, зсилають мрії
І гомонять: „Спічни! Забудь!“

Довкола тебе: гори — гори!
Над головою: небо — море
І сонця животворний жар,
А над рікою мли гуляють,
З вітрами тихо розмовляють,
І криють ся в холодний яр.

А долом трави, мхи і квіти,
А в полонинах звук тримбіти,
Овець дзвіночки голосні —
Над тим усім задума ходить
І за собою тугу водить,
Зітхання, спомини, пісні.

*Отцу По..елеви з Довгополя
на привіт.*

Гей керманичу! Чи видиш
Той похилий хрест на кручі
І тоті над ним берези
Трепетливі і плакучі?

Глянь! Шовкові, срібні коси
З волею вітрів пустилн,
Як сестриці — жалібниці,
Що за братом голосили.

А над ними хмари гонять
І буйний орел літає —
Розповідж мені легіню,
Хто в тім гробі спочиває?

Чи який стрілець завзятий,
Що гонив ся за сарною
І упав убитий громом
Пред царицею гірською?

Чи дівчина, що вертала
Від ворожки з ліком-зіллям
І знайшла у Черемоші
І розраду і весілля?

Чи сьпівак, що сьвітом блудить
І на кобзі сумно грає? —
Розповідж мені легіню,
Коли сам здоровий знаєш!

Нї стрілець, мій милий пане,
Нї залюблена дївчина,
Нї сьпівак, що сьвітсм блудить
І від пісни марне гине —

А лежить ту Гринь, мій родич,
Що дарабами теж правив,
Ту, в тім місци на гиляці
Сам себе житя він збавив.

Песїй жид єго опутав,
Обдурив як ту дитину
І по пяному взяв в нього
Полонину і маржину.

І ходив потім покійний
До адвоката, до суду,
Свого права доходив він.
Не дійшов — шкода лиш труду!

Та тогди мій чемний пане
Гриня щось аж ту загнало
І до тої он берези
На гиляку привязало.

Тай таке то... У коршминї
Жид на левах спочиває,
А наш Гринь небесним плаєм
В Бога вівці завертає.

ГАТЬ ПУСТИЛИ!

Гать пустили! З лав на лави,
Як стріла дараба мчить.
При кермі керманич жвавий,
На ковбках дрімає жид.

Він на торг везе ялиці,
Що родились і зросли,
Там де Зелемінь і Шпиці
Гордо пнуть ся до гори.

Там, де воля і свобода,
Де неділена земля,
Не споганена природа,
Не накинені права.

Там ніхто їх не посіяв,
І ніхто не доглядав,
Тільки вітер вічно віяв
І буйний орел кружляв.

Аж припутавсь з під Вижниць,
Хитрий жид, гієна гір,
І вгледів тоті ялиці
І купив їх під топір.

Застогнали сині бори,
Залунали топірці,
Пишні діти Чорногори
Повалились, як мерці,

І ніхто їм не голосить,
І не тужить, не квилить,
Тільки плачуть срібні роси,
Тільки Черемош шумить.

Гей, керманичу, розумно
Й обережно сплав веди!
Там, на скилі твоє трумно,
А хосен возьмуть жиди!

Там, на скилі твоє трумно,
А під скилею твій гріб.
Стало в наших горах сумно,
І не легко ту о хліб.

З року в рік ліси маліють,
Сплав за сплавами біжить.
Гуцулови руки мліють,
На ковбках дрімає жид.

В МІСЯЧНУ НІЧ.

(Під вражінням Бетговена Mondscheinsonate).

Ніч така красна, як сон серцю милий,
Сто раз дорозший і красший від яви.
Журливо ріки яругами плили,
Туман над ними тиняв ся синявий
І був, як дух той, що зняв ся з могили
І лине там, де жив колись щасливий.

Верхи шуміли, а бори зітхали.
І ті зітхання таємні, ті шуми
Все дальше — дальше одні другим слали,
Немов предвічні, божественні думи,
Що з покоління несуть в покоління
Краси і правди безсмертне насіннє.

Над головою зірки мерехтіли
Подібні ватрам нічним в полонині.
З подувом вітру то гасли, то тліли;
А над шпилями, на неба тлії синім
Палали ватри вівчарські, як зорі,
Алмазом ясным на облакоморі.

Помежи ними, як лодка, як човен,
Спокійно місяць встає, виринає,
І лине срібла дріжучого повен,
І срібло тоє трясє, розсипає
На гори, бори, на скилі і ріки,
І на могили, що вснули на віки.

Оден проміньчик тонкий і дрімучий,
На хрест, як нитка льняна зачіпив ся
Й горів на ньому, як сьвічка блискучий,
Потім у бани бляшаній відбив ся,
А з бані легко скотив ся в долину
Пестити квітку між травами сину.

А вітер, ночі товариш розмовний,
Як птах в просторах безмежних буяє,
А квіти пахнут, місяць сяє в повни —
І думи линуць з забутого краю
Безмежно довгим, сумним хороводом,
Як душі понад Ахеронта бродом.

Линуть як квіти змарнілі, зівялі,
Довкола мене сухим вінком вють ся;
Лиця їх зимні, а очі запалі,
То плачуть гірко, то сумно сьміють ся,
І починають пісні русалочні,
Сумно — поважні, дитячо — збиточні.

Помежи ними стать ясна і біла,
Як сніг на горах стрімких, піднебесних;
Така поважна, спокійна, несміла,
І так солодка в очах пречудесних,
І так бездонно, безмежно розбільна,
Що з болю рвесь душа, як божевільна.

Рветь ся і хоче до ньої летіти
І на колінах прощення просити;
„Були ми легкі, небачні, як діти,
І не уміли, як слід в світі жити;
Щастя не знали, долі не спіймали,
Тяжко терпіли, горячо кохали....“

Тихо... На небі місяць ясно світить,
І чорна хмара йде зорі гасити.
Тихо... в обіймах вітру мліють квіти.
Втомлені очі хочуть спати, снити.
Тихо..., останні ледви чутно звуки,
И на серце твоє падуть любі руки....

Климови Хлібовицькому
на спомини.

Покину я доли
Та піду у гори,
Де з вітрами на взаводи
Літають соколи.

Де тримбіти грають,
Як у Бога в раю,
Де в коморах Довбушевих
Легіні дрімають.

Де біди не слідно,
Де людий не видно,
Лиш ті скали кремінисті
Лиш ліси заєдно.

Та най будуть скали,
Най будуть скалисті,
Щоби тільки не ділен
І чесні і чисті.

Та най будуть бори
І дебри і звори,
Щоби тільки заховатись
Перед людським горем.

Щоби заховатись
На час на годину,
Щоби серце вговорити
Як мати дитину.

*

*

Ні, не видержу я!
Як дитина мала
На шовкові положу ся трави!
Най забуду на мить,
Що на сьвітї тра жить,
Треба хати, одежі і страви.

Засьпівайте пташки,
Нахилїть ся квітки,
Повій вітре з зеленого гаю,
Най дитячі літа,
Молодече життя
Хоть на хвилю собі пригадаю.

Най згадаю той час,
Що на віки погас,
Час безмежної, вільної волї,
Як русявим хлопцям
Я тинявсь ту і там
Сам оден по широкому полі.

Як дзвонили менї
Ті дзвіночк пільнії
І як грали потоки сріблісті,
Як весь божий простір,
Від землі аж до зір
Зливав чари на мене пречисті.

І хоч чар той минув,
Так минув мов не був,
Хоть я нині зовсім відмінив ся —
Засьпівайте пташки,
Нахиліть ся квітки,
Щоби я сам собі хоть приснив ся.

Щоб з'явив ся мені,
Мов в чарівному сні
Вік свободи і час задовілля —
Засьпівайте пташки,
А ти дубе шуми
І на мене хили своє гілля.

Ти ялице стара
Розповідж но мені,
Як жило ся тобі
На високій горі?

Як шуміли кругом
Безконечні ліси,
Як бездомні вітри
Понад ними ішли?

Як тиняв ся медвідь,
Дикий пан, диких гір
І як нічю до зір
Сповідавсь темний бір?

Як ревів Черембш
Як шумів синій Прут,
Як жилось людям тут
На свободі, без пут?

Розповідж но мені
Про ті добрі часи
І чар сили — краси
В моїм серцю збуди!

Скорше сине небо зжовкне,
Сонце гріти перестане,
Скорше Черемош замовкне,
Здержить ся в бігу і стане,
Скорше літом сніг упаде,
І зародить сад зимою —
Ніж моє кохання зрадить,
Ніж розійдусь я з тобою!

Висить небо ясне, сине,
Сонце гріє, пламеніє,
Гонить Черемош в долини
І шумить і не німіє;
Падають сьніги зимою,
Спіють літом виногради —
І — без зради, без розради
Розійшли ся ми з собою.

Черемоше. брате мій,
Прискори бігу!
На хребет холодний твій
Я пускаю як стій,
Сплав важкий — тугу!

Гей тяжка, тяжка вона,
Як цілі ліси!
Де бездонна глибина,
Де підводна скала,
Там її неси!

Бувайте здорові,
Гори барвінкові!
Бо вже мої коні,
Коники вороні
До дороги чекають готові.

Бувайте здорові,
Квітки у діброві,
Ви дебри і скилі,
І ви, серцю милі,
Серед скіль тих, вечірні розмови.

Така моя доля,
Така долі воля,
Усьо що кохаю
На віки теряю,
Гей гоя, мої коні! Гей, гоя!

За Тобою!

Розвіяли ся сни мої рожеві,
І молодечі мрії так змарніли,
Як ранні квіти зварені морозом.
І вже мені їх більш не позбирати,
Не привернути до життя, красою
Не веселити ока, не втішати
Серця ніколи!

Одні упали проходим під ноги
І непомічені ніким зівяли,
Другі пірвала судьби заверуха
І понесла їх в чуже, дике поле,
Треті злетіли на плити могильні,
Й до плит студених устами прилипли
На віки вічні...

А тільки деякі на білий лист паперу
Попали ся, як сині незабутьки,
Положені любячою рукою
Поміж листки старих молитвословів.
Вони одні остануть ся по мині
На сьвітї сїм, котрий колись покину,
Як тихий спомин.

І може Ти, відбігши на хвилину
Від повсякденних клопотів нікчемних,
Розгорнеш книжку і пічнеш читати
Тоті стрічки, ті квіти невянущі,
І не почувеш, як на них росою
Піchnуть падати Твої теплі сльози,
З жалю за щастем.

Дав Господь на весні
Метеликам свободу,
А пташкам дав пісні,
Рибкам дав чисту воду.

Дав Господь на весні
Квіток цілу леваду
І дав Тебе мені,
На втіху, на розраду.

Цвітуть квітки дрібні,
Метелики літають,
І рибки золоті
В воді до сонця грають.

І співачки лісні
Втішають ся весною —
Почнуж і я пісні,
Бо радуюсь Тобою.

Злеліяв я Тебе в думках своїх, злеліяв,
Як тую квітку пахучу, пречисту,
І мріями Тебе, мов чарами обвіяв,
Пісень на Тебе стряс росу дрібну, перлисту;
Надій моїх дугу блискучу, промінисту
Я розіпняв Тобі над головою.
І з вірою в душі на путь трудну, тернисту
І без жаху я йду, бо йду разом з Тобою!

В очах Твоїх я небо виджу,
Горять на нїм вечірні зорі
І відбивають сьвітло своє
В моїй душі, неначе в морі.

І поки небо тихе, сине,
І поки ясно сяють зорі,
Блакитом чистим філя лине
В глибокім, безконечнім морі.

А най лиш небо хмари вкриють,
І най погаснуть ясні зорі,
Сейчас і води потемніють
В глибокім, безконечнім морі.

Ти ідеш. Ти ідеш, за Тобою
Мої мисли наче тїнь поступають;
Вони правлять Твоєю ходою,
Куди ступиш — Твій крок кождий знають.

Ти заснеш. Ти заснеш над очами
Мої думи літають, як мушка,
І з вечірними грають ся снами
І про мене шепочуть до ушка.

Помежи нами море сине
Шумить бездонне,
По нїм, як лодка, думка лине
І в філях тоне :
Над ним, як мева, жаль літає
І біла туга —
Булась для серця мого раєм,
Не буде друга!

Булась для серця мого раєм,
Рожевим квітом,
Що десь далеко процьвітає
За нашим сьвітом;
За тим будєнним сьвітом сїрим
В чудовім краю —
Тому так дуже, так без міри
Тебе кохаю !

І хоть ніколи, ах ніколи,
До того країю,
Нї по неволи — нї по воли
Не завитаю,
І не стріну тя й не побачу,
Даремна воля —
Тим більше люблю, чим більше трачу,
Така вже доля !

.....

Помежи нами море сине
Шумить бездонне.
По нїм, як лодка, думка лине
І в філях тоне.
Над ним, як мєва, жаль літає
І біла туга —
Булась для серця мого раєм,
Не буде друга!

Ані слова! Ні одного слова!
Втихла пісня. Пірвали ся струни.
Положили надію до труни.
А була вона така чудова....
Будь здорова!

Доокола спокій, наче в гробі.
Сонце згасло, сховало вя в хмарах.
Місяць білий, наче мрець на марах;
Зорі в мраці меркнуть, мов по Тобі
У жалобі....

Так недавно то було! здаєть ся,
Ще ті рожі в садї не відцвили,
Ще той повій по дереві вєть ся,
Що в тїй хвили.

Так недавно! Часом я гадаю,
Що ті самі лящать соловії,
І та сама, високо, над гаєм
Зірка тліє.

І часом, коли очі заслоню
А гадками в минувшість полину,
То здаєсь, за тобою я гоню
У долину.

В ту долину зелену, розкішну,
Вкриту шовком пахучим — травою —
Аж дігнав тебе втомлену втішну
Над водою.

Ти спинилась і глянула в воду,
А вода нас пестила на філї
І лучила з собою. Як шкода
Тої хвилі!

Так недавно! А прецінь ніколи,
Вже ніколи не верне, не буде!
Пусто — зимно, як зимою на поли
В моїй груді...

Часом я тужу за Тобою,
Як тужать квіти по весні,
Як тужать ті листки дрібні,
Коли осінною порою
Летять у світ бліді, сухі —
Такою тихою тугою
Часом я тужу за Тобою.

То знов туга стрясає мною
Як тая буря на весні.
Шаліє вітер, ллють рясні
Дощів потоки; в лютім бою
Падуть ялиці вікові.
Такою лютою тугою
Часом шалію за Тобою.

Стало ся, що мало бути!
Ще весільні сьпіви чути
В твоїм домі,
А ти радаби вже знати,
Де будемо ся стрічати
Як знайомі.

Видиш той блакіт над нами?
Там сьвіти йдуть за сьвітами.
Сонця, місяці і зорі.
Там стрінемо ся на віки,
Як стрічають ся дві ріки
В синім морі.

Час рікою пливе...
Я побачив тебе
На проході, в мійському огороді.
І дивив ся, дивив,
Довго очи трудив,
Бо пізнати було, чомусь — годі.

Та-ж стать рівна, струнка,
Та-ж головка мала,
Очи сиві палкі, говірливі;
Лиш уста мов не ті,
Мов чужі, не Твої,
Маломовні, сумні, нещасливі.

Ті дрібонькі уста,
Що, мов пташка пуста,
Щастя повні були і розмовні,
Так упрямо мовчать,
Наче кару терплять,
Що були не досіть правдомовні...

На той вид тяжкий сум
Обгортає мій ум,
Похоронні нути в серцю чути,
Невмолимий докір
Вплітає в простір
І кричить: „Як ти міг позабути!“

Не забув тебе я,
Хоть взивав забутя,
Бо забути не було спромоги —
Лиш непривітний час
З серця квіти обтряс
І поніс їх на людські дороги,...

Часом на прохódї, весною,
Як листє розвє ся зелене,
Щось шепче невпинно до мене,
Що ми ще стрінем ся з собою.

— Диви ся, лиш добре диви ся
І прямо ступай перед себе!
Не ту — то стрінете ся в небі,
Тому ти не плач, не жури ся!

Часом, на проходї, в городї,
Де рожі цвітуть і лелеї,
Або у тінистій алеї,
В вечірній, літній прохолодї —
Помежи чужою юрбою
На хвилю стріну ся з тобою.

Присягбим, що виджу ті лиця,
Бліді, наче сяєво ночі,
Що виджу ті губи, ті очі,
Глибокі, мов чарів керниця,
Присягбим — як путник в Сагарі,
Що видить оазу... на хмарі.

Часом, у вечірну годину,
Як сонце зайде і як роси
Упадуть на сьвіжі покоси,
Як склонять ся цьвіти в долину,
Як з вітром похилить ся колос —
Здає ся, що чую Твій голос.

Здає ся, що чую те слово,
Як квітка пахуче, пещене:
— Верни ся, мій милий, до мене,
А жити пічнемо на ново!
Як срібло, так слово то ллє ся:
— Верни ся, верни ся, верни ся...

Всьо, що тільки я чув
Та сказати не вмів,
Я у Тобі відчув
І у Тобі узрів.

Ти гармонья красок,
Ти мельодія слів,
Ти богацтво думок,
Жерело вічних снів.

Ти кирниця туги,
Що в безмежний простір
До добра і краси
Підіймає мій зір.

Ти підойма стремлінь,
Ти підмога для сил,
Відпочинок і тїнь
Для знеможених крил.

Ти на вічний мій біль
І отруя і лік,
Ти нездійснена ціль —
Будь моєю во вік!

Куди не ступлю, не піду
Тебе усюди бачу —
Чи ту, чи там, чи там, чи ту
З очий тебе не трачу.

І навіть, навіть в тихім сні
Мені ти вічно сниш ся.
То йдеш за мною і пісні
Сьпіваєш, то сьмієш ся.

То дивиш ся на мене так
Сумна і так трівожна,
Що того погляду ніяк
Позбути ся не можна.

Бо він паде немов стріла
Дивним докором в груди...
І так що вечера, що дня
І так до смерти буде.

Забудь! Покинь! Іди і не вертайся,
Хоть серце рветься і бунтуєсь грізно.
Спішись, тікай, ратуйся і спасайся!
Скорійш! Бо хвиля — і буде за пізно!

Забудь! Покинь!... Які чудесні ліки!
Подібний лік я знаю проти смерти:
Як хочеш бути від неї на віки
Безпечний, мусиш братчику — умерти.

Не проклинай мене!

То доля,
То невмолима а всесильна сила
Разом злучила нас і розлучила,
Як два листки під осінь серед поля,
Як хмари дві, що йдуть небесним плаєм
І поруч себе як вітрила вють ся...
Не проклинай мене!

Хібаж ми знаєм
Сліпій судьбі невидимі закони?
Хібаж на що здадуть ся ті проклони?
Хібаж ми маєм свою власну волю?
Хібаж я не терплю разом з Тобою?
Не проклинай!

Йдім в сумерки вечірні
Любовою рідні а тугою вірні,
Далекі ніби, але дуже близькі
І за високі радше — як за низькі.

Ідім і око позернім слезаве
В безмежну, красну країну уяви,
Котрої сьвіт ще не успів споганити,
В котрій нам вільно разом вічно жити...
Як ті вечірні проміністі зорі,
Як ті дві філі на тихому морі,
Як ті дві божі, гармонійні нути —
Ми мусим, мусим поруч себе бути!

Осіння сімфонія.

І.

Останний птах в верій летить,
Остання квітка вяне.
Листками вітер шелестить,
Немов говорить: цить, ах цить,
Тепер спокій настане.

Усьо, що цвило на весні,
Усьо, що літом спіло,
Шукало прожитку собі —
У вічній з смертю боротьбі
Зівяло і змарніло.

Втеряв розкішну барву цьвіт,
Розвіяв вітер воню.
Такий то вже отсей наш сьвіт:
На всьо, що лиш дійде до літ,
Смерть покладе долоню.

II.

Відчинили ся небесні шлюзи,
День і ніч дрібонький дощ паде.
Жде листок останний на галузи,
Поки вітер його відорве.

Жде листок останний і з тривоги
Безнастанно тріпочесь, тремтить...
Ах! Хіба і ти листочку вбогий,
Й ти також бажаєш вічно жить?

III.

Вянуть цвіти, листє рідне,
Небо меркне і біліє,
Як зїниця, що поблідне
Нїм завмре і скаменїє.

Поле в млї, як в домовинї
Під покривалом небощик.
Смерк лягає по долині,
З неба накрапає дощик.

На розпутю хрест дрїмає,
На хрестї ворона краче —
Осїнь стернями блукає
І за літом гірко плаче.

Жаль їй цвітїв, що звялила,
Жаль землі, що в смутку ниє —
Білі руки заломила,
Понад полем йде і виє.

IV.

Минуло літо. На стерни
Полукіпки дримають,
А доокола них плуги
Сусідні ниви крають.

На небі хмари. З поза хмар
Каправе сонце сьвітить,
Ненагодований товар
Женуть з пасовиск діти.

Спокій довкола. Лиш плуги
Все землю крають, крають,
Зівялі трави і квітки
Під скибами ховають.

Лягають трави. Шелестить
Пожовкла бадиллина,
А по над скибами летить
Сріблиста павутина.

Оттак і молодість моя
В літах, як в скибах гине,
Лиш спомини лишають ся
Як пасма павутини.

V.

Прийдуть задушні дні.

Родичам діти,
Братови сестри і друзови други
Останні кинуть на могилу цвіти,
Як доказ памяти, любови й туги.

Настане ніч і цвіти муть казати
Мерцям про сьвіт, котрий вони лишили,
І про людий, котрих судилось знати,
Заки їх смерть загнала до могили.

І скорше буде час для них минати
На тій розмові тихій і сердечній,
І менче скучно буде їм лежати
В тій темряві глибокій, безконечній...

VI.

Листками вітер котить
І кїдає в болото;
Стежками попід гаєм
Бездомний сум блукає.

Обходить перелоги,
Рахує панські стоги,
Обходить хлопські ниви
І плаче нещасливий.

Там лан як полонина,
Там стерне як щітина,
Там стирти наче вежі,
А ту лиш межі — межі!

Там збіже, якби злото,
А ту стерня, болото,
І кров і поту ріки —
І так на віки — віки!

Високо понад гаєм,
Буйний орел літає,
Голодний зайчик скаче —
Над полем смуток плаче.

VII.

Надбігла хмара чорна і закрила
Останний клопоть неба. Ніч і тьма,
Як птаха хижа, чорнокрила
На землю каменем лягла.

І не доглянеш, де хлів а де хата,
Де річка весь, а де чорніє млин,
Де хрест стоїть, а де верба кріслата,
Втомившись, хилить ся на тин.

І не доглянеш, де богач, де бідний,
Де пан, а де комірниця — вдова.
У коршмі каганець погас послідний
І починаєть ся владіння сна.

Під шпіхліром громадським на колоді
Вартівники сьвятого сонця ждуть.
Розмовою полошать сон та — годі!
Скотили ся на землю і хропуть.

Заснуло всьо. Часом лиш пес завие,
Або сова зловіщо заскиглить.
Осінний дощ на церкві баню мис
І хрест на цвинтари скрипить.

VIII.

Глибоким, тихим вснуло сном
Усьо кругом.
Лиш вітер виє під вікном
Сумний псалом.

Крізь шиби невиразно чуть,
То там, то туть,
Як краплі дощеві падуть,
Важкі мов ртуть.

І в двері чути легкий стук:
Пук-пук, пук-пук!...
Таємний, добре знаний звук
Незримих рук.

Хто йде? — питаюсь мов зі сна —
„То я, то я,
Твоя товаришка давна,
Нудьга, нудьга.“

IX.

Не люблю осінньої ночі!
Той вітер, як ворон крилатий
Літає, товче ся до хати,
Мов плаче чогось, чогось хоче —
Не люблю осінньої ночі!

Не люблю осінньої ночі...
Дощ ллеть ся струйками по стрісі,
Товчуть ся ворони по лісі
І привиди лізуть на очі —
Не люблю осінньої ночі!

Не люблю осінньої ночі...
Вилазить з над ставу, з тростини
Топельниця. Йде до дитини,
Бо змерзло і їстоньки хоче —
Не люблю осінньої ночі!

Не люблю осінньої ночі...
За милим дівчина шаліє,
А люди глузують: Повіє!
Покинув, пішов в сьвіт за очі! —
Не люблю осінньої ночі!

Не люблю осінньої ночі...
В городі цвітуть бліді цвіти,
Як в хаті безсонній діти,
А доля ті цвіти толочить —
Не люблю осінньої ночі !

Не люблю осінньої ночі...
Самотня лишилась пташина
І знає, що з зимна загине —
Тож сумно крильцями тріпоче —
Не люблю осінньої ночі !

Не люблю осінньої ночі...
Дощ ллєть ся струйками по стрісі,
Пугутькають сови у лісі
І привиди лїзуть на очі --
Не люблю осінньої ночі !!

X.

Глухе, бездушне отупіння
Напало землю. Цвіти мруть,
Поля байдужно снігу ждуть,
А хмари висять як каміння.

Часами вітер надбіжить
І сірим туманом повіє.
Село в долині бовваніє
І п'яним сном дрімає-спить.

Погасло світло. Зачинились
Від зимна двері. Вірні пси
В соломі з ухами зарились,
Лиш блуд блукає по межі.

Лиш стежкою попід плотами
Йде голод — сіл щорічний гість.
Держить в руках мужицьку кість
І грізно зиркає очами.

XI.

— — — — —
Осінне, сіре, сумне пополудне
Нагадує мені одну хвилину
З давно минулих, молодечих літ.....

На небі хмари висіли лїнівї,
Лїси вповиті тугою дрімали,
Цвинтар у мраці під горою мрів.

Ми йшли з собою по ховзкій доріжці,
Що стяжкою крутила ся на поли,
Між смугами вузьеньких, хлопських нив.

Денеде збіже з землі прозябало,
Денеде поле їжилось стернею,
Денеде знов чорніла ся ріля.

Вітри з над ставу, з шуварів летїли,
Від ліса шуми таємні стелились,
А з неба смуток на землю падав.

Ми йшли з собою. Все дальше і дальше,
Немов нас хто в мандрівку безконечну
З села, під ніч, на дике поле гнав.

Часом листок зашелестїв пожовклий,
Часом над нами гайворон закравав,
По поли слав ся безконечний сум.

І хоть гадок було у нас чимало,
Хоть надівсе любили ми розмову,
Тепер дібрати не могли ми слів.

Чи скорий хід спирав нам дух у груди,
Чи може вітер разносив по полю
Від уст відорвані, украдені слова?

Досить, що йшли ми поруч себе тихо,
Немов бажали від людий, від сьвіта
І від житя чим скорше утекти.

Та не втекли!... І нині я докладно
Виджу та дуже добре розумію
Той мовчаливий наших душ настрій.

То ми скріпивши серця у мовчанню
І збувши ся теперішньої хвилі,
В будучности побачили себе.

То ми в тім листю, що з вітрами гнало
І в цвітах тих, що вянули в безсилю
Побачили грядучою судьбу.

І зрозуміли, що крізь поле сіре,
Крізь непроглядні, безконечні мраки
В незнану путь прийдесь нам мовчки йти.

ХІІ.

* * *

Коли в садї листок останний зжовкне,
І цьвіт останний у городї звяне.
Коли остання пісня в поли змовкне
І осінь пізна а глуха настане —
Тодї згадаєм всьо, що було миле
І від житя сховалось до могили.

Тодї згадаєм тії перші цьвіти,
Що так несміло весну зустрічали,
А ми в городї, як невинні діти
Весело граючись квітки зривали
І в білу вазу клали їх, як в трумно...
Тодї згадаєм — і буде нам сумно.

Тодї згадаєм кожде наше слово,
Що з серця вийшло, а в болото впало;
І хоть так пахло і цвило чудово,
І хоть любовою, як росою с'яло —
Ми по при нього перейшли байдужно...
Тодї згадаєм і буде нам тужно.

XIII.

Так тихо довкола, так пусто, так сумно,
За хмарами сонце дрімає.
Осінний день наче поклав ся у трумно,
А похорон вітер справляє.

Так тихо довкола, аж серце горяче
Холоне від того спокою.
Не рветь ся у груди, лиш тужить і плаче
За сонцем своїм, за Тобою!

XIV.

Осінний, сірий день. Над лісом крачуть круки
І вітер у корчах дивними голосами
За літом плаче. З зимна терпнуть руки,
Сьміх, радість і жите ідуть кудись сьвітами...

В такий осінний день, як добре мати друга!
З ним про весну, про літо говорити.
Не так нудна булаб осінна, туга,
І не булоб так скучно в сьвіті жити!

В такий осінний день, булаби ти для мене
Як у темниці квітці сонце ясне.
Та що робить!... Йде вєремя студєне,
А моє сонце в хмарах меркне, гасне.

XV.

В такий осінний день, коли зів'яне
Остання цвітів недоцвилых жмінка,
І сонце згасне, в хаті темно стане,
Тоді якась іде до мене жінка
Стара, з невиспаним лицем, з очами
Зів'ялими і з голосом, як з ями.

Іде так тихо, що не збудить мухи,
Яка заснула єї під стопою.
Іде, як ходять тільки сні і духи
Без тіла й крові. І передімною
Стає і свої сталеві зїниці
Пускає в душу, як на дно керниці.

І каже: „Чи тямиш? Ясний, теплий день,
Шумить в ріці вода.
З блакїту капає огонь
До людського нутра.
Нїгде нї хмарки. Тишина,
Лиш серце бє, шумить ріка,
Чи тямиш?

Чи тямиш? Пара білих рук,
Як двоє білих крил.
Рожевих уст солодкий звук,
Волося — шум вітрил.
Крови удár і серця стук,
І повінь чарів, море мук —
Чи тямиш?

Чи тямиш? Ах минає чар,
І вяне щастя цвіт!
На небі ясний сонця жар,
Горить огнем блакіт.
Жите сповняє чарів чар,
Тремтять уста, палає твар,
Чи тямиш?“

Не пригадуй мені тої хвилі.
Най вона на вік буде забута!
Таж вернути ми єї не в силі...

Спомин щастя в нещастю — отрута,
Промінь сонця в темниці — меч ясний,
І невольника гірш давлять пута,

Як про волю згадає нещасний.

Забути! Але як? Де єсть то забуте,
 Щоби забуло ся усьо, що тільки є?
 Бо всім вона мені. У ній я бачу всьо
 І то, що єсть тепер і що колись було.
 Природи ранний сьміх, вечірний жаль землі,
 Задуму сонних зір, що мліють в сірій млі,
 Снігів безмовну даль, полудня ясний жар,
 Вітрів шалений рев і тиші любий чар,
 І сонця вічну міць і вічний чар життя —
 У ній, як в в зеркалі чудовім виджу я.

Забути! Але як? Кождісінський усьміх
 Був жерелом мені невисказаних втіх.
 Кождіський ока блиск і кожний слова звук,
 І кожний тіла рух і кожний дотик рук,
 Жие в моїй душі. — Де єсть то забуте,
 Щоби забуло ся, що у душі жие?

Забути!... А пощож являєш ся у снах?
Пощо жиєш в моїй уяві?
І чом тебе одну у мріях і в думках
Так ясно виджу, мов на яві?

Таж, кільки образів час порохом прикрив,
І кільки ран згоїло ся в спокою!
Чомуж той час тебе до нині не вповив
Розлуки сірою імлою?

Лиш в міру, як росте між нами той простір,
Що ділить нас, моя ти мила,
Росте уяви міць, душі вірлиний зір,
Туги — великі, білі крила.

Спинав ся я колись на гір стрімкі верхи,
Пускав ся чайкою на море,
До правди ясних брам крізь темні йшов сьвіти,
За мною ішло моє горе.

Думав, що серед скіль і серед морських від,
Посеред чорних хмар і грому,
Забуду я тебе і страчу з ока слід
Той, що веде до твого дому...

Гірські вітри ревуть і громи бють а бють,
Над філями чайка кигоче —
З ярів, з помежи скиль, і з блискавиць, і з филь
Глядять на мене твої очі.

Бо в міру, як росте між нами той простір,
Що ділить нас, моя ти мила,
Росте уяви міць, душі вірлиний зір,
Туги — великі, білі крила.

XVI.

Густа імла на сьвіт лягла,
Пусті поля прикрила.
Цілий простір, з землі до зір,
У море замінила.

Глядиш — дарма! Нічо нема,
Лиш сірі, зимні філі,
Пожовклий лист і вітру свист,
І квіти перецвилі.

Сухі вінки, бліді сьвічки
І похоронні нути;
Цвинтарний дзвін, житю проклін —
Забути! Ах, забути!

Як гураган крізь океан
Летить до уха мого:
„Мовчи, терпи, нічо не жди,
Не надій ся нічого!“

XVII.

Тихо, легко і спровола
Білий сніг паде як з сита;
Вже ціла земля довкола
Ним прикрита.

Забіліли ся діброви;
Сосни, берести і дуби
Вже дістали для обнови
Білі чуби.

Порівнались людські ниви;
Кривди в поділі не слідно.
Всюди тихо, мовчаливо
Всюди бідно.

І гроби там, під горою,
Що їх смерть так пильно риє,
Вітер білою габою
Рівно криє.

Вже мабуть і ту дорогу,
Що по ній ми ходим було,
Снігом занесло небогу
І задуло.

F I N A L E.

Розжалобила ся душа
У смутках непомірних,
Що збулась радості житя,
І що опущена, сама
Иде по полях безмірних.

Йде в пізну осінь. Сніг паде
І в сірій грязі тає.
Ні ту, ні там, ніде, ніде,
Ніхто, ніщо її не жде,
Ніхто її не знає.

Довкола ньої тишина
Така, що дзвоном дзвонить.
Така бліда, така німа,
Що в ній нічо-нічо нема,
Лиш смуток сльози ронить,

Лиш з тихим шелестом на шлях
Падуть листочки бідні,
Як той знечевя вбитий птах...
Падуть зовсім, зовсім оттак
Надій листки послідні.

Д у м қ и.

Великий виджу, тихий сад,
За ним старі руїни,
Беріз плачучих довгий ряд
Кидає мовчаливі тіни
На бзи, черемхи і жазміни...
Великий виджу, тихий сад.

Садам вузка доріжка йде
На скрутї зломана, зігнута.
До замкових руїн веде,
Заросла зелами, забута,
Ногою людською не ткнута...
Садам вузка доріжка йде.

З далека чути грюхїт фаль
Грізний, пронїзливий, таємний.
В глуху і безконечну даль
Пливуть тоті зловіщі гимни,
Як олуво плавке а зимне...
З далека чути грюхїт фаль.

З чолом піднесеним до зір
І з усьміхом, що сумно грає,
В очах, задивлених в простір,
Доріжкою звільна ступаєш,
Мов втрати любої шукаєш...
З чолом піднесеним до зір.

Хиляється до долу квіт,
І невгомно філя грає.
Та, що лиш раз піде під спід
На верх ніколи не вертає,
В корчах щось плаче і зітхає,
Хиляється до долу квіт.

Все даліше, даліше, даліше йдеш,
Землі ногою не торкаєш;
І наче гарфу так несеш
Проміння місяця і граєш,
Тугою серце квітам краєш...
І даліше, даліше, даліше йдеш.

З розцви́лих і пахучих рож
Душисті капають бальсами.
Летить садом таємна дрож
І дерева тремтять листками.
Заржавілі втворились брами...
Листки па́дуть з розцви́лих рож...

Нераз обгорнуть мою бідну душу
 Незнані смутки якісь і тривоги,
 Й даремно серце рву і мозок сушу,
 Людий питаю і питаю Бога:
 Кудя мій шлях, кудя моя дорога?

Кудя, кудя? — Чи там де людське горе,
 Де вічний біль і плач гіркий і стони,
 І та розпука, як бездонне море,
 Що в ній спокійно, безнадійно тоне
 Весь біль життя і всі його проклони?

Чи так як другі прислонити очі
 Забити серце і душу в кайдани,
 Не дати мисли того, що захоче,
 Байдужним стати на кров і на рани
 І там іти, де щастє жде румяне?

— — — — —
 Нераз обгорнуть мою бідну душу
 Незнані смутки якісь і тривоги,
 Й даремно серце рву і мозок сушу,
 Людий питаю і питаю Бога
 Кудя мій шлях, кудя моя дорога?

1894.

Як мені вас жаль,
Як жаль,
Листки летючі
В бурі — тучі
У незнану даль.

Як мені вас жаль,
Як жаль,
Гадки дрімучі,
Як падучі
Роси в море фаль.

Як мені вас жаль,
Як жаль,
Ви слези жгучі,
З серця йдучі,
Кервав, як кораль.

Як мені вас жаль,
Як жаль,
Ви душі мручі,
Дармо ждучі
Щастя. Ах, як жаль!

Скільки разів тремтячою рукою
Я до своєї тихої хатчини
Промів дорогу і піском посипав,
Та ще накидав пахучого квітя,
Щоби Гаразд до себе приманити —
Стільки разів рука якась лукава
Мої ворота тернем обтерняла,
Та ще колоду клала на порозі
А термітя і гліг і всяку нечисть
Метала щедро на стежку, що вела
До мої хати.

Скільки разів в своєму огороді
Я викохав пахучу, білу рожу,
І дожидав в трівозі того ранка,
Коли вона розветь ся в квіт чудовий,
Та звеселить моє жаждуче око
А запахом вчарує вялі груди —
Стільки разів душа якась погана
Вдирала ся до мого огорода,
І відривала пуплях від галузи
І безсердечно білий квіт кидала
В брудне болото.

А на леваді в мене, під горою
Жерело було, чисте і прозоре,
Як хрусталеве і як лід студене.
Я поглибив його нору підземну,
Прочистив вкола моріг, і цямриння
З дощок дубових поставив. Думаю:
Як мило буде води зачернути
До збанка в спеку!... Так щож?
Серед ночі прийшла туди якась людина злобна
І в мою чисту кирницю пустила
Змию погану.....

Доле! Я в тебе не прошу підмоги,
Ані я в тебе не жебраю ласки.
Не був я твоїм пестієм ніколи,
Ані коханком твоїм я не буду.
Хочеш бороть ся? Добре! Я готовий!
В борбі упасти навіть, то не сором.
Але на твої хитрощі лукаві,
На підступ твій, що так, як пес зза плота
Прохожого ненадійно кусає,
На те, чого не чую і не виджу —
Не маю ради!

Дивний сум і туга,
Мою душу пройма
І морочить її без упину;
Ані днини нема,
Нї години нема,
Щоби я з того суму не гинув.

Прийде ніч, як той крук,
Витягає сто рук,
Запускає сто кігтів у душу —
Сіра днина нудна,
Добігає кінця
Я знов ночі бояти ся мушу.

В буйнім городі мого духа
Найкрасші квіти повсихали.
Палила їх жара — посуха,
Вялила студінь, заверуха,
І безнастанні слоти прали

Тепер там тихо, непривітно,
Стежками вітер похожає.
Город, що цвив так ріжноцьвітно,
Тепер так глухо, так самотно
В агонії красок конає.

Сконали фялки і лелії,
Бліді левкої вянуть тоже,
Зелена рута схне, марніє;
Одна лиш рожа паленіє,
Конає — і сконать не може.

Соловію милий,
Перестань щебетати!
Бо не годен я в хаті своїй
Від твого сьпіву спати.

Бо твій сьпів голосний,
То твоє щебетання
Розбудило минулі часи
І забуте кохання.

От здаєть ся мені:
Що літа не минули,
Лиш втомивши ся жаром палким,
На хвилину заснули.

І здаєть ся мені,
Що нім місяць засьвітить,
Розцвітуть ся наново в душі
Любови ярі квіти.

Зашумить в жилах кров,
Як потоки на вєсну.
Ах! Бо має правдива любов
Якусь силу чудесну.

Запалять ся думки,
Як зьвізди на блакітї.
І вірлом сизокрилим вони
Понесуть ся по сьвітї.

А між ними одна,
Як рання зоря — мрія.
І як сонце пречиста, сьвята,
Розгорить ся — надїя.

І не буде менї
На всьому сьвітї впину.
Як наскучить болото землі,
То до неба полину.

А наскучить ся рай,
То знов на землю впаду,
І до тебе, найкрасша, прийду
На вечірню розраду.

І розкажу тобі,
Де я був, що я видів,
Що подобав собі, покохав,
А що я зненавидїв.

Як взористий килим
Кину думи під ноги
І по ньому на стрічу судьбі
Підемо без тривоги.

Соловію малий,
Перестань щебетати!
Бо не годен я в хаті своїй
Від твого сьпіву спати.

Ходить вітер очеретом,
На листку осоки грає.
То на березі присяде,
То на бистру річку впаде,
То зніметь ся і над гаєм
Полетить вірлиним летом.

А по небі нічка ходить ;
Тиха нічка, добра мати,
І запалює у горі
Срібний місяць, ясні зорі,
А, щоб красше було спати,
Мрії нам з над хмар приводить.

„Спіть! — говорить — най вам сниться
День погідний, сонця повний,
Власна хата, рідне поле,
Праця щира, бо на воли,
Сьвіт широкий, правдомовний,
Безоблудний... Най вам сниться ся!“

ПЕРШИЙ БАЛЬ.

На гостий саля мовчки жде,
Як боевище жде на битву.
Вже мати донечку веде
І шепче ідучи молитву,
А доня як у бій іде.

Іде як в бій, а серце в груди,
Як пташечка тріпочесь, бє:
„Ах що то буде, що то буде,
Як перший кадриль не піде?
Що скаже сьвіт, що скажуть люди?“

А мати молить ся так ладно,
Не знає лиш котрим сьвятим,
Щоб ненадійно, ненаглядно
З'явив ся ясний хирувим,
З платнею доброю, порядний.

Щоби з'явив ся і з собою
Забрав єї доньку, надію —
А доня йде, немов до бою,
А мати мріє люблю мрію,
А з салї валець ллєсь тугою.

Люблю я тиху ніч. Спокій німий, безмежний.
Дає мені якесь слабе вражіння смерти.
А всеж таки з житєм він так собі сумежний,
Що їх обох зіллялись разом черти
В оден великий спокій.

Люблю я тиху ніч. Спокій у груди ллеть ся.
От-от, здасть ся серце в груди стане,
Як той годинник. Муха в шиби беть ся,
Часом несміло місяць в хату гляне —
І сон крадеть ся до вії...

ОСТРОВ СМЕРТИ.

(До образу Бекліна.)

Хто роботу зробив,
Хто відбув свою путь,
Хто свій день пережив —
Най чим скорше йде туть.

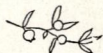
Серед моря скала,
Чорний ліс там росте;
Хто терпів за життя,
Най собі відпічне.

Не подують вітри
З над широких ланів;
Не доходять туди
Нї любов, анї гнів.

Одинокий пором
Біля берега жде
І хрустальним веслом
Зимні филі гребе.

Филі човен несуть
Через море у гай —
Що було то забудь,
Що буде, не думай!

Тихо, тихо кругом,
На скалі смерти храм, —
Одинокий пором
Доїжджає до брам.

ЗИМОЮ.

На вікнах з'являють ся квіти,
А всі такі білі та білі.
Морозом листочки їх сьвітять,
Бліді і немов скостенілі.

Мабуть то не квіти а душі
Тих квітів, що правди не мали.
Що літом всихали від суші
А в осінь від зимна зівяли.

Житє щоденне, брудно-сіре,
Безбарвні, одностайні дни,
Немов прикросні до міри
І що лиш здіймлені з ваги —

Таке житє, слотлива днина,
Без блеску сонця і без хмар.
Душа скучає, як дитина
І в мріях криє сонну твар.

Як сонце згасне.

Чи ти прийдеш тоді до мене,
Як сонце згасне, звечоріє,
Як смутком по душі повіє,
Як серце зробить ся студене —
Чи ти прийдеш тоді до мене?

І чи поглянеш в мої очі,
Як вміла ти одна глядіти,
Як сонце лиш глядить на квіти,
Нім лишить їх в обіймах ночі —
Чи ти так глянеш в мої очі?

І чи пічнеш мені казати,
Куди ходила, що робила,
За чим зітхала і тужила,
Що де видати, що чувати —
Чи ти пічнеш мені казати?

І чи слова твої сердечні
Будуть мені як сьпіви ранні,
Як вісти добрі а нежданні,
І як утіхи безконечні —
Слова невинні а сердечні?...

А там і ніч прийде холódна
Без зір, без місяця, дрімуча,
Вітрами зимними ревуча,
Як зьвір ненáситна, голодна —
Прийде ніч темна і холодна.

Та нас вона не налякає.
До себе я тебе пригорну
І через пítьму зимну, чорну
Підемо там, де день свитає;
Нас ніч нїяка не злякає.

В розгуканих потоків шумі,
В пожежі громів, в реві вітру
Останній слід трівоби зітру
І наче звук в предвічній думі
Потону в тім вселеннім шумі.

Нїщо, що є не пропадає
Значить ся: наша вічна туга,
Се — не сьміх долі, не наруга,
Лиш твір, що почину не має.
Нїщо, що є не пропадає.

Прийде пора, прийде година,
Вберуть на себе мрії тіло.
Де було слово — стане діло,
Де була ніч — займеть ся днина,
Прийде пора, прийде година.

З тих мрій, коли вони лиш щирі
Сьвіти повстануть ясні красні
І багатолюдні. багатогласні.
Житє їх зродить в вічнім вирі
З тих мрій, коли вони лиш щирі.

З любови, що палить нам душі,
Колись пічнешь любов любови,
Жажда краси, добра, обнови;
Пічнешь росою серед суші
З любови, що палить нам душі.

А може та любов зас'яє
Пахучим криницею на лаві;
І може їй будуть так раді,
Як ми, коли квітки збираєм
Весною, вечером, під гасом.

А може ясною зьвіздою
Вона засьвітить у всесвіті?
І може так в любові і вірі
Глядіти муть, як ми з тобою
За тою ясною зьвіздою?

Всьо бути може, може буде,
Бо серце більше відчуває,
Як розум зрозумів і знає.
Схиляй мені чоло на груди.
Всьо бути може, може буде.

*

*

*

Чи ти прийдеш тоді до мене,
Як сонце згасне, звечоріє,
Як смутком по душі повіє,
Як серце зробить ся студене, —
Чи ти прийдеш тоді до мене?

Село.

Памяти незабутного Батька.

С Е Л О.

Ліси дрімучі, тихі, сумовиті,
Ставок з водою ясною, як скло,
Хати курні, соломою покриті —
То рідний край і ріднеє село.

Збіжа́ кругом; синіє блават в житі,
А панський лан, як море то одно;
Голодний хлоп, в старій подертій свиті —
То рідний край, і ріднеє село.

А там і церков. Хрест на ній підтятий
До неба зняв блискучі рамена.
Довкола церкви в неділю і в свята

Гурток людей, немов сім'я одна,
Сердечно Богу дякує за всьо —
То рідний край і ріднеє село.

В ЖНИВА.

Филює нива як вода,
Жита від вітру гнуть ся,
Бренять серпи, звенить коса,
Наїжилась густа стерня,
На ній снопи кладуть ся.

А деж той вітер-похожай,
А деж то він подїв ся?
Пішов собі в холодний гай,
А ти роби не спочивай,
А жар мов напосїв ся!

Такий горячий, ясний жар
Неначе з пекла родом,
Під лист ховаєть ся комар,
І з паші криєть ся товар,
Під верби, понад бродом.

І лиш одним, одним женцям
Не має прохолоди,
Нема спочинку їх рукам,
Нема пощади їх ногам,
Земля не даром родить!

Від неї кождий сніп, покiс
На силу тра дістати.
Не жалуй поту, крови, слiз;
Отсей цiнний, гiркий навіз
Ти мусиш їй відати...

Кінчить ся нива. Вже снопи,
В полукіпки зійшли ся.
В дугу зігнули ся хребти,
Болять і терпнуть всі кістки,
А жили, мов зісхли ся.

На щастя вечір тихий йде,
Біжить вітрець з над яру.
Холодить спочене лице,
І на крилцях своїх несе
Таємну силу чару.

Дивний, предивний єсть той чар,
А ще дивнiйша сила!
Забув ся днини лютий жар,
Забув ся весь житя тягар,
Ростуть незримі крила.

На них та постать, що весь день
Над нивою зігнута
Робила мов бездушний пень,
Летить тепер в край мрій, пісень
Велика, незбагнута.

А якби так, немов на глум
Музики де заграли,
То в кут пішов би біль і сум.
Злій долі і життю на глум
До ранаб погуляли.

Жуків, 1900.

Там, в долині, при битій дорозі,
Сумовитими двома рядами,
За ровами, помежи плотами
Мерзнуть хлопські хати на морозі...

А у кождїй сидить на порозі
Сїрий смуток з худими руками
І безмежно сумними очами
Доокола глядить у трівозі

І говорить: „пшениці останки
Вже змололи в млині нині рано.
Син найстарший поїхав до бранки

І не верне. Отець в коршмі п'яно
Сьвіт цілий з коріннем проклинає,
В хаті мати самотня конає“.

На порозі сидить смуток сірий,
Позіхає з нудьги, а з розпуки
Ломить довгі, худі, білі руки
І заводить сумним звуком ліри:

„Деж ті люди великої міри,
Що зривали лоб долі — гадюки
У колисці, що йшли на смерть — муки
Повні в серцю найкрасшої віри?

Деж ті люди, що голови клали
За вселюдські, сьвяті ідеали,
А були з граніту і зі стали?

Нині кождий говорить розумно
І жис весело ніби, ніби шумно,
А живцем кладеть ся в своє трумно“.

Піду я в чисте поле
В саме полудне — жар.
Там стерне ноги коле,
Хлопятко босе, голе
Пасе двірський товар. —
Піду я в чисте поле
В саме полудне — жар.

Ой доле моя, доле,
Який горячий день!
Як дуже стерне коле,
Як сонце йде поволи,
Й пече, немов огонь! —
Ой доле, бідна доле,
Який горячий день!

З дзвінниці сумно дзвонять дзвони,
Долина сьвіжим сїном дише,
Вітрець квітки до сну колише,
Береза срібне листя ронить.

З дзвінниці сумно дзвонять дзвони,
Блукає смуток над полями,
З церковної виходять брами
Убогі, хлопські похорони.

Ідуть понуро і повільно
На возі біла трумна їде,
За нею рідні і сусіди
Ступають тихо, богомільно.

А дзвони дзвонять, дзвони плачуть,
А хоругви від вітру мають,
А віз скрипить, сьвічки палають,
Дяк похоронну пісню краче.

За трумною ступає мати
Заводить гірко і голосить:
„Мої-ж ви очі, брови, коси,
Вже ми вас більше не видати!

Мої-ж ви руки, руки білі,
Тосьте ся дуже нарobili!
З раннього ранку до могили
Не знали сьвята ні неділі!

Мої-ж ви ноги, ноги бідні,
Тосьте ся дуже находили!
В кождїй пригодї, в кождїй хвили
Булисьте перші, не послїдні.

Чож ви тепер такі вигідні?
Так запишались, відпочали,
Звідки такої слави взяли?
Мої-ж ви ноги, руки рідні..."

Село минули, вийшли в поле,
Докола збіже половіє
І з вітром шепче — шевелїє:
„Ти вже не вернеш ся ніколи!

Не вернеш ся і ранним ранком
Не вийдеш в поле жита жати,
Не вклонять ся тобі блавати
І нива не всьміхнесь румянком.

По дню горячим і по зною
Відходиш в тіни прохолоди,
За синї гори, тихі води.
В землі спочати під вербою“.

І чим раз тихше дзвони грають,
Над полем синій смуток блудить,
І цвинтар, трумну, конї, люди
Крилом спокійно обнімає.

І лиш сьвічки одні палають;
Самі, здаєсь, крізь смуток — тишу
Ідуть — огнем червоним дишуть
І пісню, ідучи, сьпівають.

Я так виджу, як нині, ту хату
При дорозі сільській, над потоком.
Мов старець хилиєсь з кождим роком
І на зиму вбирає загату,

Як кожух. Має грушку кріслату
І дві липи високі під боком.
Ті, на спілку з журливим потоком
До сну в вечір вколисують хату.

В тій хатині маленькі віконця,
Не високі пороги і двері.
В тій хатині по заході сонця

А зимою по скорій вечері —
Хто так сумно і ходить і ходить
За собою тінь, як друга водить?

Чоло біле при чорній одежі
Як при хмарі вечірня зірниця.
З ока сьвітло паде так на лиця,
Як від місяця срібло на вежі.

В тих очах затирають ся межі
Між житем а між тим, що лиш снить ся.
В тих очах огонь дивний палить ся
Жар великої духа пожежі.

Жар, що радби добутись на волю
І летіти в безмежні простори,
Понад села, церкви, понад двори —

І розлити ся сонцем по полю,
І любовою упасти на душі,
Як дощ тихий паде серед суші.

О, як легко я нині читаю
В тім чолі кожду думку укриту.
Не подуману а пережиту,
І злеліяну в муках, без краю.

Що йно нині я виджу і знаю
Тую постать струнку, сумовиту,
Все задуману, горем прибиту,
Як похмурий день в погіднім маю.

Що йно нині пійняв я ті болі
Вірла — духа, замкненого в кліти,
Що до сонця зривав ся, до волі.

А до смерти мав самотний сидіти.
Що йно нині пізнав, батьку рідний,
Як великий ти був, а як бідний!

Так тихо ту.

Мовчить могила,
Над ньою мушка легкокрила
Бренить своє тихоньке: спи,
Спи — сном — безсонним!...

На гроби
Хиляють срібнолисте гілле
Берези білі.

Де не-де
Пчола над квіткою гуде
І мід збирає.

Так відлюдно,
Так тихо, що вгадати трудно
Часом, де єсть тота межа
Між царством смерти а житя,
Де сон, а ява.

Лиш часом
Над спорохнавілим хрестом
Майне крилами половик,
Або озвесь зловіщий крик
Сови, що оголошує прихід
Нового гостя.

І хильцем
З лопатою і рискалем
Іде гробар, старезний дід,
Копати гріб новий.
Кому?...

Я не дивлюся на село
Через якесть рожеве шкло
Як оптиміст.

І знаю я!
Його незавидне життя,
Його недолю і неволю
І то понижене рабське,
З яким мужик до долу гне
Свій карк на своїм власнім полю
В чуже ярмо.

Та знаю я,
Що мимо всього він один,
Єсть первородний, правий син
Природи, волі і життя.
Тому. чи в доли чи в недоли,
Не доведесь йому ніколи
Зневіритись в себе самого,
В свої гадки, в свою роботу.

Він серед праці, серед поту
Спокійно перейде дорогу
Від лона матери до гробу,
І передасть в землі утробу,
Знеможене безсильне тіло,
З тим переконанням, що діло
Своє зробив.

Він часть землі,
 Часть тої чорної рілі,
 Котра від тисяч — тисяч літ
 Кормить його руками сьвіт.
 Вона сьвята і без облуди,
 Вона про нього не забуде!

.
 Літа минуть. Грізні пожежі
 Обернуть в попіл горді вежі,
 А вітер попіл раз на все
 В широкім поли рознесе,
 Як слід содомського гріха.
 Минеть ся лихо і зі сна
 Проснуть ся люди.

„Прикрі сні!

— Промовлять встаючи вони —
 Бодай не снились!“

І підуть

З душних темниць на ясну путь
 І у дорогу заберуть
 Не зброю остру, не машини,
 А серце чисте, як в дитини,
 Любови повне.

Понесесь

По немежованому полі
 З їх уст безмежна пісня волі,
 Житя триумф.

І відгукнесь
На тую пісню сьвіт увесь
Дружним привітом.

І тоді
На людські ниви золоті,
І на сади рясні, веселі
І на їх сумирні оселі
Зійде небесний хирувим
З завітом вічного добра...
А всьо останнє — суєта,
Туман і дим!

.

Василеви Стефаникови.

Ти хлопе землю край
І в землю зерно сій.
Най жито, як Дунай
Покриє загін твій!

Най жито, як Дунай,
Пшениця золота,
Поллеть ся на весь край,
Як та хлібна ріка.

Ти не дивись на те,
Що нивонька твоя,
Як полотно льняне,
Коротка і вузка!

Хоть як ти моря грудь
Веслом стальним пори,
Хоть як ти мудрий будь,
Не розітнеш води!

На хвилечку лише
На ній ти вчиниш слід,
Гнеть філя надійде,
Піде той слід під спід.

Піде той слід під спід,
Розкинуть ся земля
Від заходу на схід,
Неділена, ціла.

Від заходу, на схід,
Як море, як вода. —
Ти дав їй кров і піт
Вона буде твоя!

На съвятий вечір.

Смеркаєть ся. Ослизлий день
Між мурами конає.
В печі червоний блис огонь,
А в сінях вітер грає.

Той тихий і сумний настрій
Несе мене сьвітами,
І я лечу на крилах мрій
До батька і до мами.

.

Сніжок паде. як срібний пух,
Мороз малює квіти;
Накритий стіл, в куті дідух,
Пустують в сінї діти.

Знайшли собі свистун — оріх
І свищать в перегони;
Лящить в ушах діточий сьміх,
З дзвінницї дзвонять дзвони.

Гей, кілко то минуло літ!
А я так добре чую
Кожухів шелест, скрип чобіт,
І щиру пісню тую.

Далекий сьвіт, великий час,
Пливуть літа рікою,
А я все памятаю вас,
Як йдете з колядою.

Ще й нині чую, як Юрко
Сьпіває: „Бог предвічний“,
Як сопраном пищить Федько,
Баском реве Зарічний.

Скрипливий, наболілий сьпів,
Такий, як хлопські груди.
Та хто його раз зрозумів
До смерти не забуде.

Що й нині виджу, як Федір
„Вінчоване“ голосить.
Втворились двері на розтвір
І батко в хату просить.

І починаєть ся річна
У пан-отця гостина.
Ціле село єднаєть ся,
Немов одна родина.

Засіли газди на лавках,
Найстарший на покутю.
Тріщать шклянки в сильних руках;
На стелю мечуть кутю.

Говорять, що важкі літа,
Що хибли ячмені,
Що правди їм нігде нема,
І — затискають жмені.

Говорять, а слова летять
Молитвою до Бога.
Та чи дійдуть, чи долетять?
Щаслива їм дорога!...

Далекий сьвіт, великий час,
Пливуть літа рікою,
Гей! Що чувати там у вас?
Чи йдете з колядою?

Чи ще живий Федір, Юрко,
І мій сусід, Зарічний?
Чи й нині, як колись, давно,
Сьпівають: „Бог предвічний?“

Чи й нині мерегтять зірки
Над хаткою старою?...
Гей, краю мій, не знаєш ти,
Як тужу за тобою!

Над рікою.

Одинокий сиджу над рікою ;
Одинокий з думками, з журбою.

Вечеріє. За горами гасне,
Як небесна ватра, сонце ясне.

Від лісів холодний вітер віє,
Шуварі гне і квітки леліє.

Над селом між горами, в долині,
Висять мраки легкі, сіро-сині.

З коминів до неба дим снуєть ся —
Образ меркне, дійсність наче снить ся.

Лиш ріка заєдно грає, грає,
Щось в ній бурить ся, плаче, зітхає.

„Гей ріко ! Однакі наші шуми —
В тобі філі грають, в мині думи.

Беріг взяв тебе в твої окупи,
А мене життя важкі умови.

В нас обох і броди і безодні
І обоє ми стати не годні.

Лиш ідемо крізь гори і бори
У невідоме нам чорне море“.

Над полем зимний вітер віє
і листєм гонить.
Село у мраці ледви мріє;
ген дзвонять дзвони.

Далекі, тихі, легкі звуки,
пливуть сьвітами,
Немов калатання розпуки
до щастя брами.

Одинокий сиджу над рікою;
Одинокий з думками з журбою.

— — — — —

Скінчив ся день, як п'яний пир.
Ген, за горою
Старий, дівочий монастир
Вповитий млою.

„Покинь жите! Покинь жите!“
Гуде з дзвінниці,
І на вечірні молитви
Ідуть черниці.

Горючі в їх руках сьвічки,
Слеза в зіниці.
„Покинь жите! Покинь жите!“
Гуде з дзвінниці.

— — — — —

Гей ріко! Однакі наші шуми!
В тобі филі грають, в мині думи.

Сонце гасне за горою
і з провола
Сьвіт вкриваєть ся імлою;
доокола

Так минають дни за днями,
рік за роком.
Близше й близше нам до ями
з кождим кроком.

Тая яма... темна сила...
Моцний Боже!
Чи зійдемо ся там Мила? —
Може... Може...

Одинокий сиджу над рікою ;
Одинокий з думками, з журбою.

— — — — —

А дзвони дзвонять, дзвони дзвонять,
дзвонять дзвони.
Перлові звуки з вітром гонять
в перегони.
Перлові звуки підлітають
аж до неба.
Чогось шукають і питають —
щось їм треба.

— — — — —

Так минають дни за днями,
рік за роком.
Близше й близше нам до ями,
з кожним кроком.

З кадильних срібних дим снуєть ся
І гине в облаках склепінь.
В монастири вечірний сьпів кінчить ся,
Гасять сьвічки, ідуть. Якась черниця
Під образом клячить, як тїнь.

Сама одна, посеред стїн сьвятині,
Не молить ся. В іконі топить зір.
А на іконі трави, квіти синї
І мати Божа клякла при дитині —
З далека видно пасмо гір.

А на іконі небо, сонце сяє,
Метелики літають на квітках.
В дорослім житї коник польний грає,
Пречиста мати сина вповиває
І поцілуй складає на устах.

Вонож таке маленьке — а сьмієть ся!
До мамі білі руки простягло....
Посеред зимних стїн клячить черниця,
Вдивила ся в ікону — щось їй снить ся —
Де? І коли воно було?

Весна до нас рік-річно повертає,
Рік-річно кожде дерево цвите.
Та серце людське раз лиш процвітає —
Коли настане верем'я сьвяте.

І длячогож весну ту самотню
Колотять бурі, слоти і гради?
Лишаючи брудну, гнилу посоку
Там, де повинні би квіти рости.

І длячогож усякий з нас безбожно
Весну любови від душі жене?
Настане осінь і він же трівожно
Єї і кличе. Та вона не йде.

І лиш часом здаєсь йому, що чує
Єї сьвятий, незримий, легкий хід.
Глядить в вікно — а там зима лютує,
Ревуть вітри, на ріках мерзне лід.

Цить! То не філя шумить,
Не ріка котить срібні хрусталі.
То невпинно пливуть
У невідому путь
Людські сльози, терпіння, печалі.

День йде по ночі а осінь по літі
І перемінї тій кінця не має.
Кождої хвилі хтось родить ся в сьвітї,
Кождої хвилі хтось в сьвітї конає.

В тій хатї чути перший плач дитини,
Там перед смертю старець клене долю.
Так вічно — вічно. І нема ні хвилини,
Щоби на сьвітї тім не було болю.

— — — — —

А ріка заєдно грає — грає,
Щось в ній бурить ся, щось в ній зітхає.

Намалюй мені, друже, картину,
Щоб я мав який спомин по тобі,
Намалюй мені гріб, а на гробі
Білий хрест і червону калину.

Або ні. Намалюй мені брате
Наддністрянську, надгірську долину,
І вечірню, спокійну годину
Таку синю, задуману дуже.

А долиною яр нехай веть ся
Глибочезний, скалистий, бездонний.
А яром най потік невгомонний
По камінню бурлить і пінить ся.

Намалюй над яром тим тернину,
Бодаки і кропиву і глоги.
Поміж ними пусти дві дороги
Одну в гору, а другу в долину.

По одній най вона іде друже,
А по другій його пусти, брате.
Перед ними ні ліса, ні хати,
А між ними яр глибокий дуже.

Так ідуть вони мовчки в долину —
Доокола спокій наче в гробі...
Намалюй мені, друже, картину,
Щоб я мав який спомин по тобі.

Сьвітів бездонні океани
Житя незглублений Мальштром!
Від Прометея до Нірвани —
Які великі ви, Титани!
Який нужденний я атом.

А прецінь гльобів метелиця,
Сьвітів відвічна метушня,
І смерти ніч — й житя зірниця —
Усьо в моїй душі містить ся.
Який, який великий я!...

Одинокий сиджу над рікою ;
Одинокий — з думками, з журбою.

Гей ріко! Однакі наші шуми
В тобі филії грають, в минії думи.

В нас обох і броди і безодні,
І обоє ми стати — не годні,

Лиш ідемо крізь гори і бори
У невідоме нам чорне море.

На чужині.

Розривало ся серце моє,
Як прашавсь я з тобою, мій краю!
Розривало ся серце моє
На куски. І Бігме, що не знаю,
Чи на світі що гіршого є,
Як туга за тобою мій краю!

Чи на світі що гіршого є
Понад біль, коли тріскають струни,
Ті, що серце вязали твоє
Від дитини малої до труни
З всім, що рідне, кохане своє.
Чи на світі що гіршого є,

Коли рвуть ся сердечнії струни?...

Небо синє, велике, високе,
Наче вічність бездонне, глибоке,
Весняними вкриті хмарами,
І повітрі перлисте, пахуче,
І село між ярами дрімуче —
Я все з вами, все з вами, все з вами!

І хоть доля, незavidна доля,
З батьківського взяла мене поля
І пігнула далеко, сьвітами —
Хоть у місті дома і палати,
Хоть житя ту розкішне богате —
Я все з вами, все з вами, все з вами!

Часом, буває, на чужині
Мені приснять ся гори сині,
Ліси зелені, ниви срібні
І люди щирі, непідхлібні,
Прихильні серцем і свої —
Приснять ся іноді мені.

Іду я полем. Мерехтить
Від сонця воздух. Аж горить
Мак межи збіжем. Жито спіє,
Пшениця злегка половіє
І хнлить колос до землі,
Неначе клонить ся мені.

Немов говорить: „Тіштесь люди!
Ось незабаром жниво буде,
Горяче жниво, час заплати.
Остріть серпи! Пора почати!
Хто сїв — той буде збирав...
А ти-ж, небоже, де бував?“

Де я бував?

Ох не питайте!

І не питайте і не лайте...

Дивіть ся сивіє волося.

І не в добрі мені жилó ся

В чужім краю.

Кождїське слово,

Що поміж вами гомонїло,

І кожду гадку, кожде дїло

Я чув і пережив на ново

У самотї.

Я тїшивсь з вами,

Я плакав серцем, не очами

Над вашим горем.

Я тремтів,

Коли почув, що месть і гнів

Несеть ся бурею над вами.

Я очи закривав руками

Питаючи ся сам себе:

Хто і коли їх проведе

На праву путь?...

Як раз оден

Я вас забув — „нехай забвен

Буду во вік!“

І най будуть

Слова мої забуті вами...

. Цить!
Чи то мушка бренить,
Чи вітрець в очереті зітхає?
Нї! то з мого вікна,
Ллеть ся пісня сумна
І садочком самотня блукає.

Бідна пісня. Одна
Від села до села
В нічку місячну блудить і блудить
Відпочине на мить
І знов ходить, глядить,
Але годї! Тихо, пусто, сплять люди.

Тямлю, як на сьвята Великодні
Їздив я в село зі школи, з міста.
По дорозі баюри, безодні,
Звільна тягнуть ся коні голодні,
Грає віз, як музика троїста.

У повітрі вже пахне весною
Та зима ще не хоче вступати.
Хоть березовий гай під горою
Умаїв ся дрібною травою,
В дебрах сніг лежить, як білі лати.

Між корчами цвितуть первоквіти,
З гір струйками біжать зимні води.
Вже дудки з верби скрутили діти
І — нуж грати! Нуж тобі трубіти!
Аж луна по чорнім лісі ходить.

І хотілоб ся тоді, не знаю
Чому, злізти з воза і полями
Йти і кожде дерево обняти в гаю,
І цілувати кожду квітку при ручаю,
І до землі припасти, як до мамі...

Земле! Моя ти рідна, люба нене!
Витай мені зі сьвятами, з весною!
Покрий ся збіжа лавою густою.
Най буря мимо йде понад тобою
І най імя твоє буде благословене!

Зрости в своїм родючім, чорнім лоні
Кождїське зерно, що з сівні упаде.
Най приберуть тебе сади, левади,
І тихий мир нехай між ними сяде,
Блаженні най будуть спрацьовані долоні!

Тосьми далеко, рідний краю,
Тосьми далеко та не близько!
А як собі тебе згадаю
На стіл головку клоню низько.

На стіл головку клоню в руки,
В думках, як в мори, потапаю,
Якісь далекі ловлю звуки
Від поля рідного, від гаю.

Якісь далекі ловлю тони,
Що йдуть, як філя оловяна.
Жалі, зітхання і проклони
Ревуть, як пісня горем пяна.

Здаєть ся: чую — стогнуть груди,
Тріщать, як струни, хлопські жили,
І з голоду попухлі люди
Валять ся тихо у могили.

А та земля, що їх плекала,
Зневолена, суха, холодна,
Як мати до дітий припала
І виє: „діти! я не годна!“

Не годна більше сил добути,
Замкнули ся втомлені груди.
Якісь таємні шепти чути:
„Га, що то буде? Що то буде?“

І наче вітер — заверуха
Народ зірвав ся — й безпритомний
Тікає... Кличуть — він не слуха,
Лиш гонить, наче пес бездомний.

Як звір ранений утікає,
Боїть ся, щоб не завернули.
Гей! Лиш оден то Пан Біг знає,
Що тії люди перебули!

* * *

Тосьми далеко рідний краю,
Тосьми далеко та не близько!
А як собі тебе згадаю,
На стіл головку клоню низько.

Ой біда мені
На тій чужині,
Що не маю перед ким
Облегчити душі!

Наболіла вона,
Як та рана одна.
Ані ради, ні поради
На той біль нема.

Лиш до хмар і зір
Посилаю взір,
Може жаль мій безконечний
Розіллесь в простір.

Може біль і жаль
Полетить у даль
Та на твоє серце впаде
Той великий жаль!

Не питайте мене,
Як я в світі живу —
Шура — бура гуде,
Я весельцем гребу.

Не питайте, які
В моїм мозку гадки —
Йдуть осінні дощі,
А я сію квітки.

Не питайте, чому
Моє серце сумне —
Як в чужині умру,
То згадайте мене.

Сповідь землі.

Директорови Григорієви Цеглинському

Посвята.

Погасло сонце. Сьвіт померк,
Ніч звільна наступає,
Вже непрозоримий, сірий смерк
Всю землю обнімає.

І вже глухий, глибокий шум
Несеть ся понад гаєм,
Блукає безнадійний сум,
А радість утікає.

Від ліса йде голодний вовк,
Глядить в село і виє.
Послідний гомін дня замовк
І пільма землю криє.

І починаєть ся нічна
Хрестів і піль розмова,
І сповідають ся поля,
А слухає діброва.

Говорять, що від тисяч літ,
Людий живими жерли,
Що висисали кров і піт,
А люди в нужді мерли.

Що всю з них силу, волю всю
Виманюють зрадливо
І за офіру пресьвяту
Дають ничтожне жниво.

А люди роблять ніч тай день,
А піт все ллєть ся, ллєть ся,
А смерть рубає їх у пень,
А доля з них сьмієть ся.

„Прости, о Господи, прости,
І не карай жестоко!
На непростимії гріхи
Примкни ласкаве око!“

— — — — —

І сповідала ся вода
Спокійна і дрімуча,
Що літом на поля ішла,
Як смертоносна туча.

Що не вважала, кільки мук
На ті поля поплило
З кєрвавих, бідних, хлопських рук,
Нім збіже ся вродило...

А люди роблять ніч тай день,
А піт все ллєть ся, ллєть ся,
А смерть рубає їх у пень,
А доля з них сьмієть ся.

„Прости, о Господи, прости
І не карай жестоко!
На непростимії гріхи
Примкни ласкаве око!“

— — — — —

І сповідали ся ліси,
Гаї, діброви, зруби,
Що людям не в хосен росли
А тільки для їх згуби.

Що порохнавіли хати,
Що двері облітали,
Що розсипали ся хрести,
А дерева чекали.

Що діти синіли в хатах
І з зимна костеніли,
Як безприютний, хорий птах,
А вни їх не ogrіли...

А люди роблять ніч тай день,
А піт все ллєть ся, ллєть ся,
А смерть рубає їх у пень,
А доля з них сьмієть ся.

„Прости, о Господи, прости,
І не карай жестоко!
На непростимії гріхи
Примкни ласкаве око!“

І починаєть ся грізна
Старих могил розмова.
Сідає біля них німа
Смерть — і слухає слова.

Могили стогнуть: „в ніч і в день
Не маємо спокою,
За біль, за муки, за огонь,
Що вкрилисьмо собою.

За сором, зраду, за розбій,
Що серце з груди дерли,
За потолоченне надій
Людий, що дармо мерли.

Що йшли крізь власний, лютий скон
До слави і до волі
І западали в вічний сон,
Не дочекавшись долі.

Що слава на мечях лягла,
В криваве смерти ложе,
Що правди на землі нема —
Прости, прости нам, Боже!“

А нарід бєть ся ніч тай день,
А кров все ллєть ся, ллєть ся,
А смерть єго рубає в пєнь,
А доля лиш сьмієть ся!

Великий гріх, велике зло,
Грядє велика кара!
Хиляєсь дуб, дріжить стебло
І сунє чорна хмара.

*

✱

*

Така ніч сірих наших піль
Мене на світ родила
І весь свій смуток, весь свій біль
На серце положила.

В Тарасові роковини.

Покинь на хвилю торг житя — а духа
Скріпи у собі та зніми у гóру!
Нарóде мій! Се я тобі говорю —
А в кого розум й серце є — най слуха.

Зриваєть ся велика заверуха
Над вашим домом. З ящика Пандори
Посиплють ся на тебе злидні — горе,
Потопа злоби, а добра посуха.

Та ти кріпись і не теряй надії,
Се бій найтяжший та може послідний.
Проклятий най буде, хто в бою вмлїє,

Проклятий і житя правдивого не гідний! —
Кріпіть ся в горю та ідіть на бої
Не як недолітки, лиш як мужі — герої!

Я примір вам даю. Мене судьба так била,
Як молот бє зелізо на ковалі,
Як в огни гартують силу сталі —
Оттак вона мене у злиднях насталила.

Велика духа людського єсть сила.
Він, як скала, здіймаєсь понад фалі,
Як гураган летить все далі — далі,
Як хмара легкі розпинає крила.

Нема для нього ні стриму, ні впину,
Зігнилий воздух громом він ворушить,
Він скали оре, ріки, моря сушить,

Та лиш в недолі, в тривоги годину
Женіть від нього зневіри потвору,
Най не паде, лиш най летить все в гору!

Я примір вам даю. З нужденної хатини
Я вилетів, як з попелища птиця,
Я розгорівсь на небі, як зірниця,
Щоб вести нарід, що в темряві гине.

Я примір вам даю. З сирітської дитини
В Давида виріс я, що з Голїятом беть ся.
Я, раб, тиранам плюнув правду в лиця
Й во вік вони не змиють тої слини.

Я примір вам даю. В життя страшний пустинї,
Мов на Голгофті я писав закони,
Якими ви живете ще до нинї,

Я жив, терпів і вмер за мільйони.
А ви?... Ви мовчите? Деж ваші лиця?
Чи ви живете, чи жите вам снить ся?

* * *

НА БІК ЖИТЯ ЖУРБО ДРІБНА!

Набік житя, журбо дрібна!
Набік, марні тривоги!
Крізь темний бір до ясних зір
Прорубую дороги.

Гремить топір, валить ся бір,
Тріщать гнилі колоди,
То там, то тут на шлях падуть
Останні перешкоди.

І стогне бір, як дикий звір,
Кінчить житя проклоном.
А там в горі , грядучі дні
Дзвенять побіди дзвоном.

Який той сьпів будучих днів
Для мого уха милий!
Який при нім недолі грім
Марний, сьмішний, безсилий!

Ти громе бий! Ти буре вий!
Не знаю я тривоги.
Крізь горя бір, у щастя двір
Прорубую дороги.

З М І С Т.

	стор.
Колисав мою колиску	7
О ПІСНЕ!	
О пісне нарбдня	11
Чар пісні	13
Молоді пісні	14
Серця мого біль	15
Ні, я не лізу на котурни.	16
В РОСТОКАХ:	
Посьвята	21
Гей, чудові наші гори!	22
Пливи моя лодко по фали	23
Я знаю став оден	24
Висока сіра скиля	25
Як ту чудово!	26
Гей керманичу!	27
Гать пустили	29
В місячну ніч	31
Покину я доли	34
Ні, не видержу я	35
Ти ялице стара	37
Скорше сине небо зжовкне	38
Черемоше, брате мій	39
Бувайте здорові. гори барвінкові	40
ЗА ТОБОЮ:	
Розвіяли ся сни мої рожеві	43
Дав Господь на весні	45

	стор.
Злеліяв я Тебе	46
В очах Твоїх я небо виджу	47
Ти ідеш	48
Помежи нами море сине	49
Ані слова!	51
Так недавно то було	52
Часом я тужу за Тобою	53
Стало ся, що мало бути	54
Час рікою пливе	55
Часом на проході, весною	57
Часом на проході, в городі	58
Часом у вечірну годину	59
Всьо, що тільки я чув	60
Куди не ступлю	61
Забудь!	62
Не проклинай мене!	63

ОСІННА СІМФОНІЯ:

Останній птах в вир летить	67
Відчинили ся небесні шлюзи	68
Вянуть цвіти	69
Минуло літо.	70
В задушні дні	71
Листками вітер котить	72
Надбігла хмара.	73
Глибоким тихим сном	74
Не люблю осінньої ночі	75
Подорожний	77
Осінне, сіре, сумне пополудне	78
Коли в саді листок останній зжовкне	80
Так тихо довкола	81
Осінний сірий день	82
В такий осінний день	83
Не пригадуй мені тої хвилі	85
Забути! Але як?	86
Забути! А по щож являєш ся у снах	87
Густа імла на сьвіт лягла	89
Перший сніг	90
Finale	91

ДУМКИ:	стор.
Великий виджу, тихий сад	95
Нераз обгорнуть мою бідну душу	97
Як меїї вас жаль	98
Скільки разів тремтячою рукою	99
Дивний сум і туга	101
В буйнім городі мого духа	102
Соловію малий	103
Ходить вітер очеретом	106
На гостий сая мовчки жде	107
Люблю я тиху ніч	108
Хто роботу зробив	109
Зимою	110
Житя щоденне	111
ЯК СОНЦЕ ЗГАСНЕ	113
СЕЛО:	
Ліси дрімучі, тихі, сумовиті	121
В жнива	122
Там в долині, при битій дорозі	125
На порозі сидить смуток сірий	126
Піду я в чисте поле	127
З дзвінниць сумно дзвонять дзвони	128
Я так виджу, як нині ту хату	131
Чоло біле при чорній одежі	132
О як легко я нині читаю	133
Так тихо ту	134
Я не дивлюся на село	135
Ти хлопе землю край	138
НА СВЯТИЙ ВЕЧІР. (В Різдвяний вечір)	141
НАД РІКОЮ:	
Одинокий сиджу над рікою	149
Над полем зимний вітер віє	150
Скінчився день	151
Сонце гасне за горою	152
А дзвони дзвонять, дзвони дзвонять	153
З кадилиць срібних дим снується	154
Весна до нас рік-річно повертає	155

стор.

Цить! То не філя шумить	156
День йде по ночі	157
Намалюй мені, друже картину	158
Сьвітів бездонні океани	159
Одинокий сиджу над рікою	160

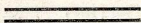
НА ЧУЖИНІ:

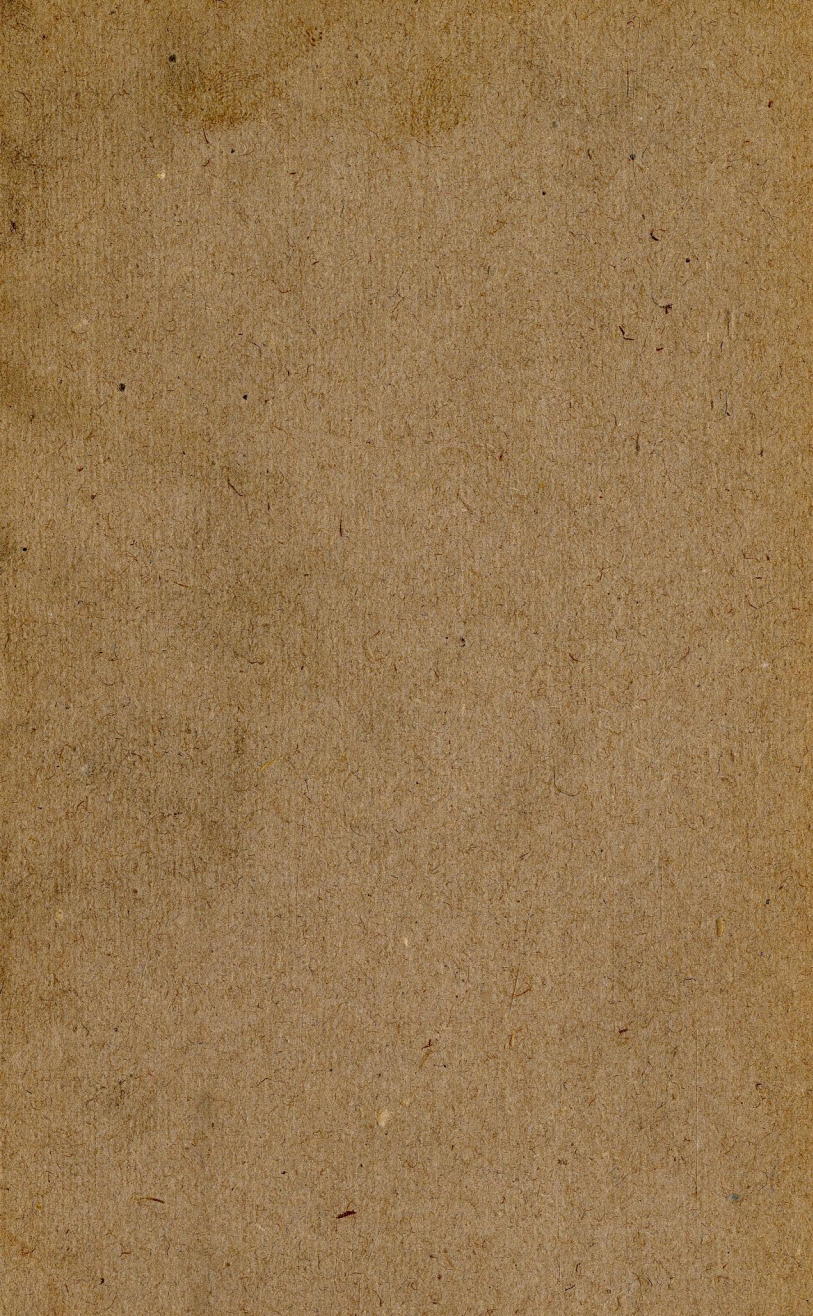
Розривало ся серце моє	163
Небо синє	164
Часом, буває, на чужині	165
Де я бував?	166
Цить! То не мушка брениць	167
Тямлю як на сьвята великодні	168
Тосьми далеко рідний краю	170
Ой біда мені	172
Не питайте мене	173

СПОВІДЬ ЗЕМЛІ

ТАРАСОВІ РОКОВИНИ:

Покинь на хвилю торг життя!	185
Я примір вам даю. Мене судьба так била	186
Я примір вам даю. З нужденної хатини	187
НА БІК ЖИТЯ ЖУРБО ДРІБНА	189

R

576 (1986) y
p
1
3429